

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ НА РІВНІ СТАРШОЇ ШКОЛИ ІТАЛІЇ: ТРАНСФОРМАЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

У статті розглянуто специфіку організації навчання іноземних мов на рівні старшої школи Італії. Розкрито особливості існуючої мовної ситуації у країні як вирішального фактору впливу на діяльність урядових організацій у цій галузі. Проаналізовано стан розвитку питання на початок ХХ століття та сучасні трансформації з огляду на виклики сьогодення. Висвітлено загальні та відмінні риси навчання іноземних мов за типами навчальних закладів, вимоги та переліки вивчуваних мов, заходи щодо впровадження новітніх методів, основні механізми реформування іншомовної освіти у ланці.

Ключові слова: сучасні іноземні мови, загальноосвітній, організація, напрям, технічний, професійний, середня освіта, опанування, навчання.

Постановка проблеми. Коло досліджуваної проблематики іншомовної освіти у ланці старшої школи Європейського Союзу (ЄС), її вдосконалень, результатів та недоліків уможливають розкриття безпосереднього розвитку та перебігу виключних процесів в умовах певних освітніх систем. Це дозволяє виявити специфічні особливості практик, застосованих на сучасному етапі країнами спільноти. Україна, старша школа якої приміряється до європейських трансформацій іншомовної складової, має можливість відслідкувати їхні втілення за досягненнями, тривалістю, витратністю, впливом зацікавлених сторін та здійснити власні дієві кроки задля вдосконалення її функціонування.

За суспільно-економічними умовами серед європейських держав виокремлюється Італія – країна з потужною економікою, населення якої переважно більшістю визнає рідною офіційну італійську мову (97%, 2012 р.) [1, с. 11]. Порівняно з іншими мовами, якими послуговуються європейці як рідними, частка італійської є значною і становить як і англійської 13%, для німецької вона складає 16%, французької – 12%, іспанської та польської – по 8% [1, с. 10]. Незважаючи на цей показник італійська не входить до переліку найбільш вживаних європейських мов, поступаючись англійській (38%), французькій (12%), німецькій (11%), іспанській (7%) та російській (5%) [1, с. 19].

Водночас, Італія вирізняється низьким рівнем знань іноземних мов серед дорослого населення: 62% (2012 р.) не спілкується жодною іноземною мовою, щонайменш 38% знають одну іноземну мову. Показник вивчення двох іноземних мов зріс до 22% (2012 р., враховуючи збільшення на 6% порівняно з 2005 р.), а для трьох він становить 15% [1, с. 15-16]. На загальному тлі невисоких показників спілкування мовами, що характерно і для України (лише 18% опитаних опанували англійську на рівні вище середнього, за Дослідженням компанії TNS «Моніторинг сприйняття реформ у суспільстві» для Національної ради реформ, 2015 р.), ситуація конче потребує зрушень.

Що стосується мовного переліку, то найпоширенішими є знання англійської (34%), французької (16%) та іспанської (11%) [1, с. 21]. Найпопулярнішим та найефективнішим шляхом їх опанування європейці визнають шкільні заняття (68%), а більшість підтримують необхідність спілкування однією (84%) та двома іншими мовами (72%) крім рідної [1, с. 8].

Зважаючи на спрямування зусиль на реалізацію європейської стратегічної мовної формули «рідна + дві іноземні мови» у суспільстві Італії, вбачаємо доцільним розглянути досвід новітніх змін у іншомовній освіті у старшій школі, яка забезпечує знаннями мов перед виходом на ринок праці.

Аналіз актуальних досліджень. Освітній досвід Італії постійно привертає увагу української наукової спільноти. Так, здобутки та складнощі середньої освіти країни ґрунтовно розкриваються у дослідженнях українських компаративістів, а саме: Н. Абашкіної, А. Василюк, Л. Волинець, О. Заболотної, Г. Єгорова, Н. Лавриченко, М. Лещенко, О. Локшиної та інших. Питання іншомовної освіти Італії в умовах сучасності піднімали О. Мисечко та М. Матис, О. Першукова, М. Тадеєва.

Багатоаспектні роботи європейських дослідників виявляють основні проблемні питання сьогодення і присвячені системі шкільної освіти (Krisnel Nosari) та оцінюванню у ланці (Janet Looney, Cosimo Laneve, Maria Teresa Moscato). Зосереджена особлива увага на викладанні іноземних мов в освітній системі та на рівні старшої школи зокрема (Anna Chiarloni, Anna Battaglia, Peter Chandler, Marcella Costa, Giulia Datta, Virginia Pulcini). Новітні методи та підходи до навчання іноземних мов, серед яких потенційно вагомим визнається інтегроване навчання змісту і мови (Content and language integrated learning / CLIL), є предметом виключної зацікавленості вчених і практиків (Anna Consonni, Emilia Di Martino, Bruna Di Sabato, Andrea R. Leone).

Формулювання мети статті. Метою статті є виявити трансформаційні особливості організації навчання іноземних мов на рівні старшої школи Італії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація навчання іноземних мов в Італії характеризується профільною спрямованістю освітніх навчальних закладів у післябов'язковій середній

освіті (post-compulsory secondary education), яка вважається другим циклом середньої освіти і включає загальну освіту, професійну освіту та навчання. Навчальні заклади, що надають освіту учням (вік 14–19 років) протягом п'яти років (два періоди по два роки та п'ятий рік навчання), поділяються на ліцеї (Liceo), технічні інститути (Istituto tecnico) та професійні інститути (Istituto professionale) (Закони президента 87, 88, 89/2010) [2; 3, с. 21; 4, с. 17–18].

Слід зазначити, що реформування ланки і засад функціонування закладів супроводжувалися вдосконаленням опанування мов. Так, на кінець 90-х рр. XX ст. – початок XXI ст. загальна мета класичних і наукових ліцеїв полягала у підготовці учнів до університетської та інших шляхів здобуття вищої освіти. У класичних ліцеях навчання мало класичний або гуманітарний характер, де переважало опанування італійської, латинської і грецької мов. За навчальними планами цих закладів сучасна іноземна мова та література викладалися перші два роки (нижчий цикл ginnasio IV-V) з навантаженням 4 години на тиждень та були відсутні останні три роки навчання (I, II, III) [5, с. 104]. У наукових ліцеях навчальний процес мав орієнтиром наукову освіту, особливо в останні три роки. Учні окрім латинської вивчали іноземну мову та літературу протягом п'яти років (I клас – 3 години на тиждень, II – 4; III – 3; IV – 3; V – 4). У навчальному плані художніх ліцеїв іноземні мови були відсутні, а для педагогічних вони передбачалися на весь період навчання [6, с. 101–102].

Навчальні заклади ланки поступово розширювали можливості опанування мов. Початок цьому поклали пілотні проекти в організації навчання (Закон № 417, 1974 р.), які уможливили запровадження класичними і художніми ліцеями в окремих напрямках обов'язкове вивчення іноземних мов (протягом 4–5 років), а науковими ліцеями – навчання другої іноземної мови. У середніх школах другого ступеня було введено факультативні (optional) мовні курси та започатковано викладання предметів з використанням іноземної мови згідно з програмою навчання (syllabus). Викладання іноземної мови на додаткових засадах обумовлювалося зміною законодавства щодо можливостей фінансування закладів (Закон № 440, 1997 р.). Вони отримали право використовувати власні та суспільні фонди для забезпечення різних форм навчання іноземних мов для задоволення потреб учнів. Частка обов'язкової іноземної мови у навчальному плані для учнів віком 16 років становила близько 10%. Перелік іноземних мов, пропонованих закладами ланки, містив англійську, французьку, німецьку та іспанську [3, с. 22–24; 7, с. 6–7].

Установами ланки професійної середньої освіти (Vocational Upper Secondary Education) Італії визнавалися технічні, професійні та художні інститути. Реформа професійної середньої освіти кінця 90-х рр. XX ст. – початку XXI ст. стосувалася технічних і професійних інститутів та була націлена на зміни навчальних планів. Основне завдання полягало у зменшенні різниці між загальною та професійною середньою освітою, що було досягнуто шляхом запровадження предметів циклу культури, до яких належать іноземні мови, та вдосконаленням змісту навчання.

Найбільш розповсюдженими секторами підготовки у технічних інститутах (Istituti tecnici) були: комерція (галузі спеціалізації: торгівля, зовнішня торгівля, бізнес адміністрування тощо); промисловий сектор (галузі спеціалізації: механіка, електротехніка, електроніка, промислова фізика, хімія, текстиль, тощо); топографія (surveying); сільське господарство (галузі спеціалізації: лісництво, екологія); навігаційний відділ; туризм; суспільні науки. Навчання у технічних інститутах триває 5 років (дворічний базовий та трирічний спеціалізований курси). Результатом втілення реформи у навчальних планах закладів стало посилення уваги до вивчення гуманітарних, наукових і технічних предметів. Протягом дворічного періоду навчання перелік загальноосвітніх дисциплін, включаючи іноземну мову, є однаковим для усіх спеціальностей; відмінності виявляються у вивченні спеціалізованих предметів та практичних. У трирічному періоді додаються галузеві дисципліни залежно від спеціалізації, а загальноосвітні залишаються однаковими для усіх спеціальностей [5, с. 106].

У професійних інститутах (Istituti professionali) галузями спеціалізації було: сільське господарство (сільське господарство, агропромисловість); промисловість і ремісництво (економіка та бізнес, одяг та мода; будівництво, хіміко-біологічна, машинна і термічна, електрична та електронна); сектор послуг (економіка, бізнес, туризм; реклама; готельні послуги та обслуговування; соціальні послуги). У професійних інститутах навчання триває 5 років (трирічний та дворічний періоди). Відповідно, під час трирічного періоду вивчаються однакові для всіх спеціальностей загальноосвітні предмети (22 години на тиждень – два роки, 12–15 – третій рік), до переліку яких входить іноземна мова та спеціальні предмети. Протягом дворічного курсу вивчаються загальноосвітні (15 годин та тиждень) та спеціальні предмети [6, с. 103]. Навчання закінчується випускним іспитом з отриманням диплома, який надає право навчання в університеті, на регіональних спеціалізованих курсах та програмах після середньої освіти [3, с. 25–26].

Зважаючи на виклики часу, уряд продовжує активно ініціювати реформи цього освітнього рівня, впровадження новітніх практик для підвищення якості освіти, розвитку особистості та задоволення потреб учнів (Закони президента 87, 88, 89/2010). Так, зараз загальноосвітній напрям забезпечується ліцеями у галузі мистецтв (Liceo artistico), класичних студій (Liceo classico), наук, здебільшого прикладних (Liceo scientifico), мов (Liceo linguistico), музики і танцю (Liceo musicale e coreutico), суспільних наук, здебільшого економіки та суспільних студій (Liceo delle scienze umane). Технічні інститути опікуються освітою у сферах: 1) економіки (адміністративні послуги, фінансові послуги, маркетинг; туризм) та 2) послуг (механіка та енергетика; транспорт та логістика; електроніка та електротехніка; інформаційні технології та телекомунікація; проектування та комунікації; хімія, матеріали та біотехнології; індустрія моди; сільськогосподарські науки, харчова та сільськогосподарська

промисловість, агроіндустрія; будівельна промисловість, охорона довкілля). Професійні школи надають освіту у сфері: 1) послуг (послуг у сільському господарстві та місцевому розвитку; соціальні послуги та охорона здоров'я; харчування, виноробство, обслуговування; бізнес послуги) та 2) промисловості і ремісництва (ремісництво і промислові товари; обслуговування та технічна допомога) [2; 8, с. 41].

Перший дворічний період здобування освіти є обов'язковим для усіх напрямів закладів, а останній передбачає виконання навчальних завдань визначених навчальним планом для кожної галузі, серед яких освітні, культурні та професійні. Окремий перелік компетентностей закладений у навчальні плани закладів за напрямами з поділом на «галузі культури», однією з яких є «галузь мов». Оскільки остання реформа (2010 р.) покликана підвищити роль загальноосвітньої складової, значні трансформації відбуваються у вивченні іноземних мов ланки.

В першу чергу, це стосується навантаження. У таблиці 1 представлений розподіл мінімального обов'язкового навантаження на рік з Циклу «Іноземні мови та культури» за типами ліцеїв [2; 8, с. 44-50].

Таблиця 1

**Навантаження з циклу «Іноземні мови та культури»
у ліцеях загальноосвітнього напрямку повної середньої освіти**

Тип ліцею / Клас		1	2	3	4	5
Мистецький ліцей Науковий ліцей Класичний ліцей Ліцей музики і танцю	Іноземна мова і культура	99	99	99	99	99
Мовний ліцей*						
1 іноземна мова і культура		132	132	99	99	99
2 іноземна мова і культура		99	99	132	132	132
3 іноземна мова і культура		99	99	132	132	132
Ліцей суспільних наук						
1 іноземна мова і культура		132	132	99	99	99
2 іноземна мова і культура		99	99	132	132	132

*на кожен мову, що викладається, відводиться 33 години на рік для роботи з учителем-носієм мови

Переваги в опануванні сучасних іноземних мов, як видно з таблиці 1, мають мовні ліцеї та ліцеї суспільних наук завдяки їх розширеному переліку та варіативності годинного навантаження за роками навчання. Для інших типів ліцеїв, для технічних та професійних закладів кількість годин для обов'язкової мови, як правило англійської, становить 99 годин на рік, що поліпшує ситуацію.

Для загальноосвітніх закладів, у яких передбачено опанування другої мови рекомендовано розвиток лінгвістичних та комунікативних компетентностей водночас з підвищенням обізнаності щодо особливостей культури країни, мова якої вивчається. Рівневі вимоги володіння в межах освітньої ланки означені як B2 для першої мови та B1 для другої мови [2].

Стосовно технічних та професійних закладів, слід наголосити, що опанування англійської триває протягом п'яти років та передбачає набуття високого рівня знань (B2). Змістова складова охоплює спеціальну лексику галузевого курсу для забезпечення подальшого використання у професійній діяльності. Для суспільно важливих напрямів до навчальних планів входить і друга іноземна мова для комунікативних цілей.

Окрім згаданих трансформацій у навчанні мов у ланці повної середньої освіти (2010 р.) відбулося запровадження CLIL. У мовних ліцеях цей метод є обов'язковим з першої мови і застосовується з третього класу, а з другої мови – з четвертого класу. В усіх інших типах ліцеїв та у технологічних інститутах – з п'ятого. Відтак, учні рівня середньої освіти мають вивчати один предмет іноземною мовою з 16 років. У віці 17 років їх навчають іншому предмету засобами другої іноземної мови з трьох, які вони опановують. До переліку предметів, що викладаються англійською, входять історія, географія та інші науки. Відповідальними за викладання курсу англійською можуть бути як учитель мови, який може зосереджувати увагу на міжкультурному змісті, так і учитель певного предмету, що використовує іноземну для його викладання [2; 8, с. 45].

Завдячуючи впровадженню CLIL значного практичного втілення набули Інтернет-проекти для учнів та вчителів, серед яких «E-English» (2012 р.), що був покликаний посилити опанування та викладання англійської за допомогою цифрових пристроїв. Для покращення ефективності, розуміння методики CLIL, розвитку стратегій було реалізовано проект з англійської мови та цифрової компетентності «E-CLIL» (2012-2013 рр.). Наступним є «Read on! for e-CLIL» (2013 р.), започаткований з метою інтенсифікації читання англійською.

Загалом, англійська мова є обов'язковою для усіх п'яти років навчання усіх типів навчальних закладів рівня середньої освіти. Перелік інших мов значно не розширився та містить французьку, німецьку, іспанську, російську.

Кінцевою перевіркою мови у ланці став державний підсумковий тест (містить три письмові тести та один усний), який стандартизує знання учнів.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, вищевикладене уможливило виокремлення трансформаційних особливостей навчання іноземних мов у ланці середньої освіти Італії. Навчання іноземних мов як загальноосвітньої дисципліни має місце в усіх типах навчальних закладів загальноосвітнього і професійного напрямів. У загальноосвітньому напрямі іноземні мови входять до переліку обов'язкових предметів зі збільшенням їх кількості для навчання до трьох в окремих типах навчальних закладів. Запровадження іноземних мов, а саме однієї обов'язкової та другої у навчальні плани професійних закладів залежно від галузевої специфіки завдячує реформуванню змісту освіти цього напрямку. Новітні трансформації відбулися завдяки впровадженню інтегрованого навчання змісту і мови, забезпечення його функціонування через проекти та розширення можливостей опанування предметів іноземними мовами. Приведення до єдиних вимог рівня опанування мов, складання іспитів державного зразка покликано здійснити позитивні зрушення у ланці старшої школи у питанні мовної підготовки. Оскільки питання не обмежується матеріалами дослідження, вбачаємо за можливе продовжити його опрацювання щодо проблеми подальших трансформацій та змістової складової навчання сучасних іноземних мов у ланці.

Використані джерела

1. Europeans and their languages. Special Eurobarometer 386 / Wave EB 77.1 Special Eurobarometer. – Brussels : TNS Opinion & Social, June, 2012. – 145 p.
2. The English Language in the Italian Education System. Режим доступу : http://www.adam-europe.eu/prj/11815/prj/Italy_SWOT_Analysis.pdf – Назва з титул. екрану.
3. Structures of Education, Vocational Training and Adult Education Systems in Europe. Italy. – Brussels : Eurydice, 2003. – 47 p.
4. Локшина О. І. Контроль та оцінка успішності учнів у школах Західної Європи / О. І. Локшина. – К. : КМІУВ ім. Б. Грінченка, 2002. – 52 с.
5. Organization of the education system in Italy 2008/2009. Eurydice. – Brussels. – 2009. – 237 pp.
6. Organization of the education system in Italy 2009–2010. Eurydice. – Brussels. – 2010. – 242 p.
7. Foreign Language Teaching in Schools in Europe. Situation in Italy. – Brussels : Eurydice, 2001. – 21 p.
8. The Italian Education System. Ministero dell'istruzione, dell'università e della ricerca (MIUR) INDIRE – Unità Italiana di Eurydice. I QUADERNI DI EURYDICE N. 30. Grafiche Gelli, October 2014. – 95 p.

Maksymenko O.

ORGANISATION OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING IN UPPER SECONDARY EDUCATION OF ITALY: TRANSFORMATION IN CONTEMPORARY CONDITIONS

The article is devoted to the organisation of teaching of modern foreign languages in upper secondary education of Italy. The scientific methods of description, comparison, analysis are used in order to specify the peculiarities of the issue. Taking into account the EU policy of the development of the multilingual society through the individual competence in two foreign languages the country introduces the centrally planned approach at the education level. It provides students and teachers with the certain degree of freedom that helps create open and flexible conditions for learning as well. The structure of the secondary education of the country and the description of its main directions such as general secondary education and vocational secondary education are represented. The research contains the information on the approaches used to place the foreign languages, the number of hours devoted to the subject in the different curricula of these directions. According to the new approaches used at the level of upper secondary education modern foreign languages are learnt among a range of subjects after the introduction of the reforms. But there is still some difference between academic and vocational qualifications in studying foreign languages as well. The structure improves the opportunity of students' choice but the existing situation still needs improvements. The level of knowledge of modern foreign languages is determined in accordance with the Common European Framework of References and the requirements of language learning for upper secondary education. The content focuses on general and vocational language. The difference of content between academic and vocational directions is determined by the importance of general and vocational parts according to the educational direction. A lot of attention is paid to the intercultural approach, authentic information, ICT use, complex development of language and digital competences. CLIL as a modern teaching method is widely introduced in academic and vocational directions.

Key words: *modern foreign languages, general educational, organisation, direction, technical, vocational, upper secondary education, learning, teaching.*

Стаття надійшла до редакції 15.03.2017 р.